

Rady rodičům a vychovatelům neklidných dětí

Neklidné dítě ve škole a
v rodině,

Psychický svět
neklidného dítěte

Psychologie neklidu (dle M. Šebek, 1990)

- Obtíže v řízení psychofyziologického vzrušení – neschopnost přizpůsobit se situaci – nedostatečná vnitřní regulace
- Neklid následkem dočasné ztráty nebo oddělení od pečující osoby (hyper- i hypo-aktivita jako obrana před ztrátou mateřské osoby)
- Hyperaktivita následkem neschopnosti se v raném věku přimknout k mateřskému objektu
- Častější absence sebeochraňující fce já u hyperaktivních
- Nedostatečný identifikační proces u neklidných – obava z blízkosti (+ maření vztahů)
- Porucha identity – snížená schopnost „být sám“, rozporné sebepojetí
- Nerozvinutá nebo narušená emotivita
- Usilování o dominantní pozici ve vztazích

Obtíže s řízením psychofyziologického vzrušení

- Řízení psychofyziologického napětí je dovednost a schopnost, kterou se dítě učí již v raném vztahu s mateřskou postavou
- Matka má zpočátku tišící, zklidňující fci
- Dítě normálně postupně zvnitřňuje schopnost řízení vl. vzrušení
- Komplikace když:
  - *Vtíravá „nevyladěná“ matka*
  - *Příliš podněcující matka*

Neklid jako následek ztráty mateřského objektu

- Pozorovatelné především u mladších batolat
- Batole potřebuje sdílet zkušenost s druhou osobou – seberegulace napětí a vzrušení
- Jinak batole neklidné, hra je nestrukturovaná, chaotické pobíhání, hledání...
- **Neklid (*hyperaktivita*):** hledání mateřského objektu (příp. náhrady za něj)
- **Stažení se (*hypoaktivita*):** obrana před vstupem náhradního objektu za matku
- Děti, kt. se takto projevují, jsou v regulaci psychického stavu stále závislé na pečovateli

Hyperaktivita jako neschopnost přimknout se k mateřskému objektu

- Narušení vývoje vztahu dítěte v kojeneckém a batolivém období s mateřskou pečující postavou – spojené s generalizovanou hyperaktivitou
- Příčiny mohou být *více v dítěti* (organické příčiny)
- *Více v matce*
- *Příp. v obou*
- Pohybový neklid – vyjadřuje, že dítě někoho ztratilo, příp. že je ztraceno
- Zklamání z matky – nedůvěra ve „svět“ – neschopnost se k nějakému objektu skutečně přimknout

Absence sebeochraňujících fcí v já neklidného dítěte

- Čím je dítě starší, může být více patrné, že se nachází v infantilní pozici ve vztahu k lidem a ke světu
- Nesamostatnost, nezodpovědnost, nepořádnost, nesoustředěnost, špatné sebeovládání – impulzivnost
- Může postrádat sebeochraňující fci v já – mívá často úrazy z nepozornosti a z chabého odhadu nebezpečí
- Nepřimklo-li se dítě k mateřské postavě, mohlo stěží sebeochraňující fci zvnitřnit

Nedostatečný identifikační proces

- Nedostatečné zvnitřňování vzorců chování, které zažívají u pečovatelů
- **Identifikační proces** je přitom základním mechanismem rozvoje individuální psychické struktury – individuality a osobnosti dítěte
- Místo toho kvůli kritice často zvnitřňují pocity méněcennosti, příp. agresivitu

Porucha identity u neklidných dětí

- Hyperaktivním dětem chybí jasný a pevný prožitek sebe sama, své „ohraňčenosti“ od okolí
- Malá schopnost „být sám“
- V jasnějším sebeuvědomění jim brání jejich nerozvinuté vztahy, nejen k lidem, ale i k věcem a činnostem
- Časté prožitky prázdnoty a nudy, „chytají se“ náhodných podnětů
- Citový vývoj uvízl často nikoliv ve školním, ale v předškolním nebo batolecím věku – chtějí být milovány bez výhrad a podmínek
- Tresty proto nemají výrazný účinek – trest vnímají jen nepřátelský akt rodičů, který je bolestivý a „zlý“
- Černobílé vidění světa – rozporné kvality i v sebepojetí
- **Sebepojetí neklidných:** méněcennost x potřeba vyniknout, upoutat, dosáhnout lásky

Nerozvinutá emotivita

- Nedostatek běžných dětských radostí (např. plně se radovat ze hry)
- Depresivní prožitky z prázdnoty a z nudy
- Čelí záporným postojům ke své osobě – odštěpení agresivity
- Na narušení vztahů reagují zlostí

Usilování o dominantní pozici

- U hyperaktivních častěji primitivní úzkosti – strach z přimknutí a splynutí s druhými + strach z vnějšího ničivého útoku
- Usilují proto o převahu – zajišťují si tak bezpečí
- Usilují o porážku autorit – zvýšení sebevědomí, ujištění se o vl. síle, kt. si nebývají jisti

Vztahy k vrstevníkům u neklidných dětí

- Často sociální izolace (zvl. u agresivních chlapců)
- Nemají příliš obtíže s navazováním, ale s udržováním vztahů
- Problémem je nezralost osobnosti – nedostatečná sebekontrola, nestálost chování, egocentrismus („rodiče jsou na světě k uspokojení mých přání“ – podobně často vnímají i vrstevníky)
- V kooperativní práci se jim relativně daří tehdy, když „hrají prim“, ostatní děti jim pomáhají, ale v roli pomocníků jsou méně přínosné výsledku, a jsou kritičtější vůči ostatním

Všeobecná doporučení V. Pokorné pro práci s dětmi s hyperkinetickou poruchou

- Napomáhat zklidnění dítěte
- Klidné a důsledné vedení
- Zajistit časovou strukturu, řád

Doporučené intervence ve škole I.

- *Prostředí třídy by mělo působit útulným, harmonickým a klidným dojmem*
- *Dítě s hyperaktivní poruchou by mělo mít v zorném poli pouze pomůcky, které potřebuje pro splnění svého úkolu*
- *Dítě by mělo být pozitivně hodnoceno, pokud prokáže určitou schopnost*
- *Terapeuticky nejsou pro dítě vhodné činnosti, které jsou spojeny s rychlostí a závoděním*
- *Doporučuje se, aby děti s hyperkinetickými poruchami dostávaly úkoly přiměřené jejich schopnostem, ale relativně kratší*

Doporučené intervence ve škole II.

- *Aby dítě mohlo pracovat co nejlépe, musí rozumět zadání úkolu*
- *I když máme přechodně na dítě menší nároky, než na ostatní děti, měli bychom důsledně trvat na splnění úkolu*
- *S tím souvisí i řád a určité rituály při sestavování průběhu hodiny.*
- *Nácvik sociálních dovedností*
- *Podporovat dobré vztahy dítěte s svými vrstevníky*
- *Rozlišovat dárky a odměny*

Doporučené intervence v rodině

- *Oddělit způsoby chování od dítěte samotného*
- *Netrestat dítě za to, co nedokáže nebo co neudělalo vědomě špatně*
- *Nebojme se “nejednotného přístupu”*
- *Zlozvyky nebo nežádoucí chování dítěte je výhodné relativizovat*
- *Pokus domluvit se s dítětem na společných postupech a možnostech vzájemného soužití*
- *Zaměřit se i na vztahy mezi sourozenci*
- *Čím klidnější domácí atmosféra, tím více nežádoucího chování bude zvládnuto*